Cultuursurvey

Betrouwbaarheidsonderzoek voor Stichting LeerKRACHT

Maaike Ketelaars
Ton Klein

Oberon
onderzoek | advies

Inhoudsopgave

1 Inleiding **5**

2 Eerste voorstel voor de aanpassing van de vragenlijst **7**

2.1 Oorspronkelijke vragenlijst 7

3 Betrouwbaarheidsonderzoek **9**

3.1 Respondenten 9

4 Uittesten van de nieuwe vragenlijst **13**

5 Conclusie **15**

Bijlage 1 Cultuursurvey **17**

1 Inleiding

In samenwerking met het onderwijs wil Stichting LeerKRACHT binnen de scholen een cultuur van 'elke dag samen een beetje beter' creëren. Het doel is om met de aanpak van Stichting LeerKRACHT het Nederlands onderwijs te verbeteren. Er wordt veel aandacht besteed aan de samenwerking tussen leraren onderling en met schoolleiding, om van elkaar te leren en samen het onderwijs te verbeteren.

Om deze cultuurverandering binnen de school in kaart te brengen wordt een Cultuursurvey afgenomen bij de docenten van de scholen die werken volgens de aanpak van Stichting LeerKRACHT. De wens van Stichting LeerKRACHT is om ook leerlingen te bevragen in welke mate zij het handelen van hun docent ervaren op aspecten die relevant zijn voor het leren van de leerling.

In opdracht van NRO heeft Stichting LeerKRACHT aan Oberon en de Universiteit Utrecht gevraagd om de huidige Cultuursurvey te herzien en om een leerlingsurvey te ontwerpen en te testen. Deze opdracht heeft plaats gevonden in mei en juni 2016. In deze rapportage leest u het betrouwbaarheidsonderzoek van de Cultuursurvey en de daaruit voortvloeiende aanpassingen.

2 Eerste voorstel voor de aanpassing van de vragenlijst

2.1 Oorspronkelijke vragenlijst

Stichting LeerKRACHT heeft in een eerder onderzoek uit 2013/2014[1] opdracht gegeven een Cultuursurvey te ontwikkelen. De Cultuursurvey meet de cultuur op de school. Na de afronding van het onderzoek is Stichting LeerKRACHT zelf verder gegaan met het afnemen van de Cultuursurvey. Om de Cultuursurvey meer op de praktijk aan te laten sluiten heeft Stichting LeerKRACHT de vragenlijst aangepast. Van zowel de Cultuursurvey uit het onderzoek in 2013/2014 (versie 4) als van de Cultuursurvey zoals gebruikt na het onderzoek (versie 5) zijn data beschikbaar voor het huidige onderzoek. In dit onderzoek is de Cultuursurvey, zoals gebruikt na het onderzoek uit 2013/2014, gebruikt als uitgangspunt. Deze Cultuursurvey (versie 5) bestaat uit 45 stellingen. De docenten konden antwoorden aan de hand van een vierpuntsschaal. De antwoordcategorieën zijn: 'helemaal mee oneens', 'mee oneens', 'mee eens', en 'helemaal mee eens'. Daarnaast was er nog een antwoordcategorie 'weet ik niet'. De stellingen zijn onderverdeeld in drie onderwerpen: collega's, lespraktijk en leidinggeven. Deze onderwerpen zijn vervolgens onderverdeeld in acht schalen. De namen van de schalen zijn als volgt:

- collega's vertrouwen
- collega's samenwerken
- lespraktijk doelen/visie
- lespraktijk onderzoek
- lespraktijk verbetercultuur
- leidinggeven visie
- leidinggeven onderzoek
- leidinggeven verbetercultuur.

[1] Tartwijk, J., & Lockhorst, D. (2014). Onderzoeksrapportage evaluatieonderzoek veranderaanpak LeerKRACHT, 2013-2014. Oberon en Universiteit Utrecht.

3 Betrouwbaarheidsonderzoek

In dit hoofdstuk kijken we naar de betrouwbaarheid van de stellingen uit de Cultuursurvey. Allereerst beginnen we met een beschrijving van de respondenten; de docenten die de vragen en stellingen hebben ingevuld tijdens de nulmeting van de Cultuursurvey in 2015. Daarna gaan we in op de betrouwbaarheid van de stellingen en in welke mate zij passen bij de deelonderwerpen door middel van een factoranalyse.

3.1 Respondenten

De dataset (versie 5) van Stichting LeerKRACHT met verzamelde gegevens van de Cultuursurvey onder docenten in 2015 bestaat uit 3008 docenten afkomstig uit het po, vo, mbo en hbo. Er zijn alleen docenten geselecteerd die lesgeven in het po, vo en mbo, omdat dit de voornaamste doelgroep van Stichting LeerKRACHT is. In totaal hebben we gegevens van 2898 docenten gebruikt. Hiervan zijn 1235 docenten afkomstig uit het po, 986 uit het vo en 677 docenten uit het mbo, zie Figuur 1.

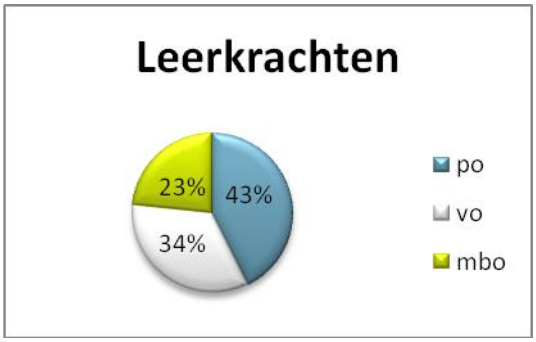

Figuur 1. Verdeling van de respondenten over po, vo en mbo

We bespreken de betrouwbaarheid per schaal en welke aanpassingen er gedaan zijn op basis van de betrouwbaarheidsanalyse.

Schaal: collega's

In de Cultuursurvey zaten twee schalen die betrekking hebben op collega's, namelijk 'collega's vertrouwen' en 'collega's samenwerken'. Uit een betrouwbaarheidsanalyse kwam naar voren dat de schaal 'collega's vertrouwen' een redelijke betrouwbaarheid had. Er zaten echter enkele stellingen in die niet zoveel toevoegde aan de betrouwbaarheid van de schaal. Dit komt doordat alle docenten min of meer hetzelfde antwoord gaven (helemaal mee eens of mee eens). Deze stellingen zijn uit de schaal weggelaten om de vragenlijst vanuit praktisch oogpunt kort te houden, zonder de betrouwbaarheid van de schaal aan te tasten. De schaal 'collega's samenwerken' bleek minder betrouwbaar en leek ook inhoudelijk niet helemaal aan te sluiten bij de naam van de schaal. Er waren naast vragen over de samenwerking ook vragen opgenomen over de ambities en het verantwoordelijkheidsgevoel van docenten.

Met behulp van factoranalyses is gekeken of de stellingen over collega's betrekking hebben op hetzelfde begrip. Dit bleek het geval. Alle items kunnen tot één schaal samengevoegd worden. Deze schaal meet de rol van collega's binnen de cultuurverandering. De betrouwbaarheid van de schaal is redelijk tot goed (α=0.766). De schaal 'collega's' bestaat uit 7 stellingen. De stellingen zijn weergeven in Tabel 1.

Tabel 1
Stellingen behorende bij de schaal 'Collega's'

Stelling
Ik praat regelmatig over onderwijsinhoud met collega's
In moeilijke situaties kan ik op de steun van mijn collega's rekenen
Ik voel me veilig om de problemen die ik tegenkom in mijn werk te delen met collega's
Mijn collega's zijn oprecht geïnteresseerd in hoe het met mij gaat als leraar
Ik sta open voor feedback van mijn collega's
Met mijn klas/groep heb ik het gevoel dat ik er meestal alleen voor sta
Ik geef collega's feedback op wat goed gaat en wat beter kan

Schaal: lespraktijk visie

In de Cultuursurvey zaten vier stellingen die betrekking hebben op de schaal 'Lespraktijk: visie'. Deze stellingen zijn grotendeels in overeenstemming met de stellingen uit de Cultuursurvey van het onderzoek in 2013/2014 opgesteld. De stellingen vormen samen een goed betrouwbare schaal (α=0.801). De stellingen zijn weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2
Stellingen behorende bij de schaal Lespraktijk: visie

Stelling
Ik weet precies wat er met de visie van de school bedoeld wordt
Ik voel me persoonlijk verantwoordelijk voor het realiseren van de visie van het team
Ik weet wat voor mij de eerstvolgende stappen zijn om de visie van het team te realiseren
Ik pas mijn manier van lesgeven aan, aan de visie van de school

Schaal: lespraktijk: onderzoek en toetsgegevens

In de Cultuursurvey zaten vier stellingen die betrekking hebben op de schaal 'Lespraktijk: onderzoek en toetsgegevens'. Na de eerste betrouwbaarheidsanalyse bleek de betrouwbaarheid matig (α=0.700). Daarnaast bleek uit een factoranalyse dat de stellingen niet allemaal hetzelfde begrip meten. Er is gekozen om in de aangepaste Cultuursurvey terug te grijpen op de stellingen die gebruikt zijn in het onderzoek uit 2013/2014. De schaal 'lespraktijk onderzoek en toetsgegevens' bestond in deze versie van de Cultuursurvey uit vijf stellingen met een goede betrouwbaarheid (α=0.850). Er is gekozen om één stelling uit de schaal te verwijderen. Deze stelling was bijna hetzelfde als een andere stelling uit de schaal, alleen de woordvolgorde was anders. Vanuit praktisch oogpunt is de stelling verwijderd. De nieuwe schaal bestaat dus uit vier stellingen. De stellingen zijn weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3
Stellingen behorende bij de schaal Lespraktijk: onderzoek en toetsgegevens

Stelling
Mijn collega's en ik discussiëren over verbeteringen van ons onderwijs aan de hand van regelmatig verzamelde gegevens
Mijn collega's steunen mij bij het onderzoeken van mijn eigen lespraktijk
Mijn collega's en ik delen kennis verkregen uit op teamniveau verzamelde gegevens
Mijn collega's en ik werken samen in het onderzoeken van de eigen lespraktijk

Schaal: lespraktijk: verbetercultuur

In de Cultuursurvey zaten negen stellingen die betrekking hebben op het begrip lespraktijk verbetercultuur. De betrouwbaarheidsanalyse gaf aan dat deze stellingen tezamen een matige betrouwbaarheid hebben (α=0.715). Vervolgens is een factoranalyse gedaan om te kijken of alle stellingen betrekking hebben op hetzelfde begrip. Dit bleek niet het geval. Achter de negen stellingen bleken drie begrippen schuil te gaan. Allereerst het begrip feedback: twee stellingen hebben betrekking op dit begrip. Ons advies is deze stellingen los op te nemen in de vragenlijst. Uit de gesprekken bleek dat deze erg nuttig zijn voor de terugkoppeling naar Stichting LeerKRACHT, maar deze stellingen behoren niet tot een aparte schaal. De stellingen over feedback zijn in Tabel 4 weergegeven.

Tabel 4

Stellingen over feedback

Stelling
Ik vraag leerlingen feedback op mijn lessen
Ik pas mijn lessen aan op basis van feedback van leerlingen

Twee andere stellingen 'Ik stuur mijn les bij als ik merk dat leerlingen de stof onvoldoende beheersen' en 'Ik controleer tijdens de les of leerlingen de lesstof beheersen' voegen minder toe aan de schaal 'Lespraktijk: verbetercultuur'. Dit komt omdat bijna alle docenten (98 procent) aangeven het (helemaal) eens te zijn met deze stellingen. Ons advies is dan ook om deze stellingen niet mee te nemen in de definitieve vragenlijst.

Er blijven nog vijf stellingen over die samen de schaal 'Lespraktijk: verbetercultuur' vormen. De betrouwbaarheid van deze schaal is matig (α=0.632). In Tabel 5 staan deze stellingen weergegeven.

Tabel 5

Stellingen behorende bij de schaal Lespraktijk: verbetercultuur

Stelling
Ik deel problemen uit mijn lespraktijk met collega's
Ik vraag collega's mijn lessen bij te wonen om feedback op mijn lesgeven te krijgen
Ik ontwikkel samen met collega's nieuwe lesvormen
Ik probeer tijdens mijn lessen nieuwe lesvormen uit
Ik wissel mijn lespraktijk uit met collega's van andere scholen

Schaal: leidinggeven

In de Cultuursurvey zaten een aantal stellingen over leidinggeven. Deze stellingen zijn verdeeld in drie subcategorieën. De eerste categorie is leidinggeven: visie. Deze schaal bestond uit drie vragen met een matige betrouwbaarheid (α=0.685). Uit de factoranalyse bleek dat deze vragen beter aansluiten bij de schaal 'leidinggeven: verbetercultuur'. Deze schaal bestond uit acht vragen die goed betrouwbaar bleken te zijn (α=0.880). De elf stellingen zijn samengevoegd in één schaal genaamd 'leidinggeven'. Om de Cultuursurvey niet te lang te maken, zodat deze praktisch gezien inzetbaar blijft voor Stichting LeerKRACHT, is ervoor gekozen om een aantal vragen te verwijderen. Deze vragen voegden nauwelijks iets toe aan de betrouwbaarheid en werden door Stichting LeerKRACHT als het minst relevant benoemd. Er blijven zeven stellingen over die een goed betrouwbare schaal vormen (α=0.846). De stellingen zijn weergegeven in Tabel 6.

Tabel 6
Stellingen behorende bij de schaal leidinggeven

Stelling
De schoolleiding ontwikkelt de visie van de school in samenwerking met alle leraren
De schoolleiding spreekt met mij over mijn persoonlijke doelen
De schoolleiding vraagt mij om feedback
De schoolleiding past het eigen handelen aan naar aanleiding van feedback
De schoolleiding daagt mij en mijn collega's uit om problemen in onze lespraktijk te onderzoeken
De schoolleiding stimuleert mij en mijn collega's om oplossingen voor problemen in het onderwijs door te voeren in onze lespraktijk
De schoolleiding neemt belemmeringen voor me weg waardoor ik me op mijn lessen kan richten

Schaal: leidinggeven: onderzoek
'Leidinggeven: onderzoek' is de derde schaal die stellingen bevat over leidinggeven. In de Cultuursurvey zaten zes stellingen die betrekking hebben op de schaal 'leidinggeven: onderzoek'. De stellingen lijken twee begrippen te meten. Er is daarom gekozen een tweedeling te maken in de stellingen. De eerste twee stellingen staan weergegeven in Tabel 7. Zij gaan over leidinggeven op de werkvloer. De correlatie tussen de items is zwak (0.4). Dit kan komen doordat het voor schoolleiding makkelijker is bij teambijeenkomsten aanwezig te zijn dan bij de lessen van docenten.

Tabel 7
Stellingen over leidinggeven op de werkvloer

Stelling
Ik vraag leerlingen feedback op mijn lessen
Ik pas mijn lessen aan op basis van feedback van leerlingen

De overige vier stellingen vormen een betrouwbare schaal (α=0.846). Er zijn twee dubbele vragen in een stelling opgenomen en daarom zijn deze stellingen gesplitst. Er zullen in de nieuwe Cultuursurvey dus vijf stellingen worden meegenomen. De stellingen zijn weergegeven in Tabel 8.

Tabel 8
Stellingen behorende bij de schaal leidinggeven: onderzoek

Stelling
De schoolleiding vraagt leerlingen wat goed gaat en wat beter kan in het onderwijs
De schoolleiding deelt de uitkomsten van de leerling-evaluaties met de school
De schoolleiding gebruikt leerlingenresultaten om problemen in ons onderwijs te identificeren
De schoolleiding gebruikt feedback van leerlingen om problemen in ons onderwijs te identificeren
De schoolleiding gebruikt input van leerlingen om verbeterideeën voor ons onderwijs te bedenken

4 Uittesten van de nieuwe vragenlijst

De veranderingen die naar aanleiding van het betrouwbaarheidsonderzoek naar voren zijn gekomen, zijn verwerkt in de aangepaste vragenlijst. Deze vragenlijst is voorgelegd aan een aantal docenten uit zowel het po, vo als mbo om te kijken of de stellingen niet alleen betrouwbaar zijn, maar ook aansluiten op de praktijk. Docenten zijn benaderd tijdens het coachforum van Stichting LeerKRACHT op 6 juni 2016, om feedback te geven op de vragenlijst. Aan 15 docenten is gevraagd kritisch naar de Cultuursurvey te kijken. De docenten hebben ons voorzien van nuttige feedback. Deze feedback is meegenomen bij het opstellen van de definitieve vragenlijst. De belangrijkste feedback is weergegeven in Tabel 9.

Tabel 9

Feedback van docenten (po, vo en mbo) op de aangepaste Cultuursurvey

Originele stelling	Feedback
Ik geef collega's feedback op wat goed gaat en wat beter kan	Bestaat uit twee vragen: 1) wat goed gaat en 2) wat beter kan
Ik sta open voor opmerkingen en feedback van collega's	Opmerkingen en feedback is dubbelop. Bij Stichting LeerKRACHT is feedback een geschikter begrip.
Mijn collega's en ik discussiëren over vernieuwingen van ons onderwijs aan de hand van regelmatig verzamelde gegevens	Vernieuwingen kan vervangen worden door verbeteringen. Welke verzamelde gegevens? Concreter maken voor eenduidige antwoorden.
Ik probeer tijdens mijn lessen nieuwe lesvormen uit	Er is zowel een didactische als een pedagogische component. Deze beiden in aparte vragen aan bod laten komen.
De schoolleiding vraagt leerlingen wat goed gaat en wat beter kan in het onderwijs.	Dubbele vraag. Uitsplitsen in twee stellingen. De stellingen worden: 'De schoolleiding vraagt leerlingen wat goed gaat in het onderwijs' en 'De schoolleiding vraagt leerlingen wat beter kan in het onderwijs'
	Stichting LeerKRACHT mist een stelling over de ambities van de leidinggevende voor de leerkracht. Er is daarom een nieuwe stelling opgesteld: 'De schoolleiding stimuleert mij en mijn collega's om het beste uit onszelf te halen'.

De aangepaste Cultuursurvey bestaat nu uit 40 stellingen. De antwoordcategorieën zijn 'helemaal mee oneens', 'mee oneens', 'mee eens', 'helemaal mee oneens' en 'weet ik niet'. Om sociaal wenselijk antwoordgedrag te voorkomen, is bij het uittesten van de nieuwe vragenlijst ook een aantal negatieve stellingen geformuleerd. Dit leidde echter tot dubbele ontkenningen en daarmee tot verwarring bij docenten. Om deze redenen is ervoor gekozen om alle stellingen positief te formuleren en af en toe de antwoordcategorieën om te draaien. De definitieve versie van de vragenlijst is bijgevoegd in de bijlage van dit rapport.

5 Conclusie

In 2013/2014 is de Cultuursurvey ontwikkeld door de Universiteit Utrecht en Oberon. Vervolgens heeft Stichting LeerKRACHT in 2014/2015 deze Cultuursurvey aangepast. De laatste versie van de Cultuursurvey is in dit onderzoek gebruikt als uitgangspunt. Er zijn betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd, dit heeft geleid tot een aangepaste versie van de Cultuursurvey. Vervolgens is deze aangepaste versie voorgelegd aan een aantal docenten. De docenten hebben feedback gegeven wat heeft geleid tot kleine bijstellingen van de Cultuursurvey. De definitieve versie van de Cultuursurvey is in de bijlage bij dit rapport opgenomen.

Stichting LeerKRACHT heeft gevraagd de vragenlijst op te leveren in Excel zodat zij de vragen makkelijk over kunnen nemen in hun digitale platform en de vragenlijst online kunnen laten invullen. Er zijn twee varianten van de Cultuursurvey gemaakt: de eerste variant is, zoals in deze rapportage is beschreven, voor het primair en voortgezet onderwijs. Daarnaast is er een tweede variant gemaakt voor het mbo. Stichting LeerKRACHT gaf aan dat er binnen het mbo vooral in teams gewerkt wordt en minder op schoolniveau. Overal waar in de variant voor het po en vo gesproken wordt over scholen, wordt er bij het mbo gesproken over teams.

De Cultuursurvey wordt komend schooljaar op grote schaal afgenomen op scholen die deelnemen aan LeerKRACHT. Na de afname van de Cultuursurvey is het raadzaam opnieuw betrouwbaarheidsanalyses uit te voeren. Op deze manier kan de betrouwbaarheid van de nieuwe schalen en stellingen opnieuw getoetst worden.

Bijlage 1 Cultuursurvey

Stelling	
1	Ik praat regelmatig over onderwijsinhoud met collega's
2	In moeilijke situaties kan ik op de steun van mijn collega's rekenen
3	Ik voel me veilig om de problemen die ik tegenkom in mijn werk te delen met collega's
4	Mijn collega’s zijn oprecht geïnteresseerd in hoe het met mij gaat als leraar
5	Ik sta open voor feedback van mijn collega’s
6	Met mijn klas/groep heb ik het gevoel dat ik er meestal alleen voor sta
7	Ik geef collega’s feedback op wat goed gaat
8	Ik geef collega's feedback op wat beter kan
9	Ik weet precies wat er met de visie van de school bedoeld wordt
10	Ik voel me persoonlijk verantwoordelijk voor het realiseren van de visie van het team
11	Ik weet wat voor mij de eerstvolgende stappen zijn om de visie van het team te realiseren
12	Ik pas mijn manier van lesgeven aan, aan de visie van de school
13	Mijn collega’s en ik discussiëren over verbeteringen van ons onderwijs aan de hand van regelmatig verzamelde gegevens
14	Mijn collega’s steunen mij bij het onderzoeken van mijn eigen lespraktijk
15	Mijn collega’s en ik delen kennis verkregen uit op teamniveau verzamelde gegevens
16	Mijn collega’s en ik werken samen in het onderzoeken van de eigen lespraktijk
17	Ik vraag leerlingen feedback op mijn lessen
18	Ik pas mijn lessen aan op basis van feedback van leerlingen
19	Ik deel problemen uit mijn lespraktijk met collega’s
20	Ik vraag collega’s mijn lessen bij te wonen om feedback op mijn lesgeven te krijgen
21	Ik probeer tijdens mijn lessen nieuwe didactische werkvormen uit
22	Ik probeer tijdens mijn lessen nieuwe vormen van pedagogisch handelen uit
23	Ik ontwikkel samen met collega’s nieuwe lesvormen
24	Ik wissel mijn lespraktijk uit met collega’s van andere scholen
25	De schoolleiding ontwikkelt de visie van de school in samenwerking met alle leraren
26	De schoolleiding spreekt met mij over mijn persoonlijke doelen
27	De schoolleiding vraagt mij om feedback
28	De schoolleiding past het eigen handelen aan naar aanleiding van feedback
29	De schoolleiding daagt mij en mijn collega’s uit om problemen in onze lespraktijk te onderzoeken
30	De schoolleiding stimuleert mij en mijn collega’s om oplossingen voor problemen in het onderwijs door te voeren in onze lespraktijk
31	De schoolleiding neemt belemmeringen voor me weg waardoor ik me op mijn lessen kan richten
32	De schoolleiding stimuleert mij en mijn collega’s om het best uit onszelf te halen
33	Ik vraag leerlingen feedback op mijn lessen
34	Ik pas mijn lessen aan op basis van feedback van leerlingen
35	De schoolleiding vraagt leerlingen wat goed gaat in het onderwijs
36	De schoolleiding vraagt leerlingen wat beter kan in het onderwijs
37	De schoolleiding deelt de uitkomsten van de leerling-evaluaties met de school
38	De schoolleiding gebruikt leerlingenresultaten om problemen in ons onderwijs te identificeren
39	De schoolleiding gebruikt feedback van leerlingen om problemen in ons onderwijs te identificeren
40	De schoolleiding gebruikt input van leerlingen om verbeterideeën voor ons onderwijs te bedenken

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht
t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 27-6-2016
In opdracht van NRO voor Stichting LeerKRACHT